

یک مقاله عربی در همایش ملی ایرانشناسی

در روزهای ۲۷-۳۰ خرداد ماه ۱۳۸۱ تهران شاهد برگزاری نخستین همایش ملی ایرانشناسی بود که به همت بنیاد ایرانشناسی و ریاست عالیة محمد خاتمی رئیس محترم جمهور، ریاست حسن حبیبی و دبیری محسن تهرانی زاده برگزار شد. این همایش که مورد حمایت وزارتخانه‌ها و سازمانهای مختلف داخلی و از جمله صدا و سیما قرار داشت، از این رو دارای اهمیت خاص بود که موضوعات گسترده ایرانشناسی در زمینه ادبیات، اقتصاد، تاریخ و جغرافیای تاریخی، زبان و زبان شناسی، سیاست و مدیریت روابط بین الملل، کتابشناسی و نسخه شناسی، مردم شناسی و فرهنگ عامه، مسائل عمومی ایران، معارف و علوم اسلامی و تاریخ علم و تعلیم و تربیت و سرانجام هنر و باستان شناسی را در دستور کار خود قرار داده بود. در هر زمینه مقالاتی متعدد از سوی برجسته ترین اساتید داخلی و خارجی برای شرکت در همایش ارسال شد. باری، یکی از مقالات ارسالی که در اینجا مورد سخن ماست مقاله ای بود از دکتر الهام السوسی العبد اللوی از کشور مراکش بنام «قراءة لكتاب ماوراءالنهر انتولوجيا القصة القصيرة الفارسية المعاصرة»؛ آن چنان که از عنوان مقاله آشکار می گردد، موضوع مقاله بحث درباره کتاب *ماوراءالنهر... اثر محمد اللوزی - پژوهشگر ایران شناس و فارسی دان مراکشی است*، که امروزه در معرفی ادبیات معاصر فارسی به جهان عرب می کوشد.

محمد اللوزی به سال ۱۹۵۰ در بندر سلا واقع در شمال رباط به دنیا آمد. وی برای تحصیلات عالیة خویش رهسپار ایران شد و پس از دریافت مدرک کارشناسی زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه تهران در سال ۱۹۷۶ تحصیلات خود را تا دریافت دکتری در ادبیات به سال ۱۹۸۰ در همان دانشگاه ادامه داد. اللوزی همواره نامی آشنا در محافل علمی و فرهنگی مراکش بوده است و مهمترین فعالیت های فرهنگی وی به قرار زیر است:

- دبیر کل انجمن مطالعات شرق شناسی مراکش

- معاون دبیر کل انجمن مطالعات شرق شناسی مراکش
 - عضو انجمن ادبیات تطبیقی مراکش
 - عضو اتحادیه زبان شناسان مراکش
 - عضو اتحادیه نویسندگان مراکش
 - عضو هیئت تحریریه مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی رباط
 - دریافت جایزه کتاب سال ۱۹۹۹
 - همکاری علمی با دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه محمد پنجم اللوزی تألیفات و آثار فراوانی دارد که در این مجال به چشمگیرترین آنها نگاهی می‌اندازیم:
 - *ماوراءالنهر، گلچینی از داستانهای کوتاه ادبیات معاصر فارسی؛* انتشارات دانشکده ادبیات و علوم انسانی، رباط، ۱۹۹۹ (که پیشتر از آن سخن رفت).
 - «گلچینی از شعر شاعران معاصر ایران»، قاهره، ۱۹۹۷.
 - *تشرق الشمس، ترجمه اشعار فروغ فرخزاد؛* بیروت، الدار البيضاء، ۲۰۰۰.
 - *ماوراءالکلمه، گلچینی از شعر معاصر فارسی در فاصله سالهای ۱۳۲۷-۱۳۵۸،* انتشارات وزارت فرهنگ و ارتباطات، رباط ۲۰۰۲.
 - ترجمه رمان «ترس و لرز» اثر غلامحسین ساعدی.
 - *مطالعات و تحقیقات در زمینه ادبیات فارسی و ایران شناسی که در مجلات مختلف از سوی وی به چاپ رسیده است.*
- اللوزی پس از آشنایی با ادبیات فارسی بخش بزرگی از مطالعات و تحقیقات خود را با جدیتی بسیار و شوقی سیری ناپذیر آن چنان که شایسته یک پژوهشگر نستوه است به شعر معاصر فارسی اختصاص داد و حاصل آن آثار مختلفی بود که *ماوراءالکلمه* یکی از ارزشمندترین آنها محسوب می‌شود؛ در این اثر وی کوشیده است تا قطعات برگزیده‌ای از آثار نیما یوشیج، مهدی اخوان ثالث، یدالله رویایی، فروغ فرخزاد، سیاوش کسرایی، سهراب سپهری و دیگران را ترجمه‌ای ادیبانه به جهان عرب معرفی کند. در مقدمه این اثر وی درباره جریان شعر معاصر فارسی سخن می‌راند. او از نیما و حرکت جسورانه‌اش در شکستن قالبهای سنتی که در هماهنگ شدن با روح ایران قرن بیستم جز حرکتی لنگ

لنگان کاری از پیش نمی بردند، از آنچه که انگیزه‌های اصلی نیما بودند و از مراحل عمل وی یاد می‌کند. اللوزی در این مقدمه از پیروان نیما و کسانی که در پی او هر نوع بازگشت به قالبهای سنتی را رد کردند سخن می‌گوید و گاه با نقل قولهایی از این شاعران، نگرش‌های ایشان را در مورد جریان شعر نو بیان می‌کند. وی سر آخر می‌گوید: «نوآوری‌های نیما در سرودن شعر اهمیت فراوان داشت تا جایی که توانست فضای شعری پیشرو را در ایران خلق کند و در پی او شاعران جوان بسیاری هر یک با استعدادهای خاص خود و اهمیتی که بعدها هر کدام در شعر معاصر یافتند، ظهور کردند. شعر معاصر فارسی در طول این دوران در تحولات فرهنگی و اجتماعی ایران نقشی پیشگام و پویانده داشته است و همواره بعنوان بیانگر راستین آمال مردم ایران حافظه‌ای غنی برای ضبط همیشگی تحولات اجتماعی و سیاسی تاریخ معاصر ایران بوده است».

اللوزی در ابتدای هر فصل این کتاب که به شاعری اختصاص دارد، شرح حالی مختصر از زندگی شاعر و آثار وی عرضه می‌کند و سپس ترجمه خود را از چند قطعه انتخابی از اشعار او ارائه می‌دهد. ترجمه وی اصولاً دقیق و کلمه به کلمه است اما او هر جا که لازم دیده است جملات را شکسته و از درک شاعرانه خویش برای تکمیل کار بخوبی یاری گرفته است. در ذیل ترجمه بخشی از قطعه «دلتنگی‌ها» اثر یدالله رؤیایی به همراه متن فارسی آن ارائه می‌گردد:

<p>«دلتنگی‌ها» با کاروان من - تحرک متروک - صحرا مجال صحبت بود و کاروان که فرصت اندیشه را از صحنه نمکزار بر میگرفت پیمانه سرخ عطش را با خواب باستانی کاریز پر میکرد ما از میان استراحت شرقی میرفتیم...</p>	<p>«حَنِين» قافِلَتِي - حَرَكَةٌ مُتَوَقِّفَةٌ - كَانَ الْخَلَاءُ زَمَانًا لِلْمُقَايَصَةِ وَالْقَافِلَةُ تَرْفُضُ فِرْصَةَ التَّفْكِيرِ وَسَطَ مَشَاهِدِ الْمِلْحِ يَصُبُّ النُّومَ الْعَتِيقَ مِنَ الْقَنَاةِ أَقْدَاحًا حَمْرَاءَ لِلْعَطَشِ كُنَّا تَنْجُولُ فِي اسْتِرَاحَةٍ شَرْقِيَّةٍ...</p>
---	--

برگرد ای تحرك متروك!
 اینجا نه ابر، نه گذر باد.
 دیرست تا معاش نبات را
 پیغامی از سواحل تبخیر نیست.

عودی أيتها الحركة المتوقفة
 هنا لا سحابة ولا ريح تمر
 ولا رسالة من زمن بعيد تأتي
 من الشواطئ:

كي يتبخّر الماء فيحيا النبات
 مصير الماء

و سرنوشت آب،
 در سفره‌های زیرزمینی
 تقطیر آسمان را از یاد برده است.

في أعماق السّتائر السفلية
 نسي قطرات السماء...

ماوراءالكلمه پس از انتشار در آوریل ۲۰۰۲ در مراکش و سایر کشورهای عربی مورد استقبال گسترده و در خور توجه قرار گرفت. آیا اشعار فارسی که روزگاری در عهد سعدی چون کالایی پربها به چین برده می‌شدند اینک زینت بخش محافل ادبی جهان عرب هستند؟ آیا این امر توجه بیشتر به فضاهاى مشترک میان دو زبان را گوش زد نخواهد کرد؟

در ابتدای کلام از دکتر الهام السوسى العبد اللوى به عنوان نویسنده مقاله ارسالی به همایش ایران‌شناسی سخن گفتیم. این بانو که همسر استاد اللوزی است در حال حاضر استاد ادبیات دانشسرای عالی در شهر مکناس است. عنوان دکتری او «روشهای شارحان حماسه در قرن پنجم هجری: قاضی مرزوقی و اعلم شنتمری و خطیب تبریزی» بوده است. تحقیق و چاپ کتاب *ترویج القلوب اثر سلطان سید محمد بن عبدا... علوی* از آثار السوسى است که با همکاری وزارت اوقاف و امور اسلامی مراکش به چاپ رسید و برنده جایزه سلطان حسن دوم نیز شده است.

علیرضا اشتری تفرشی
 دانشکده الهیات و معارف اسلامی